

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z ARCHEOLOGII

WARSZTATY ARCHEOLOGICZNE

PRZEDMIOT UZUPEŁNIAJĄCY REALIZOWANY W KLASIE ARCHEOLOGICZNO - PRAWNEJ W WYMIARZE 3 GODZIN TYGODNIOWO W ROKU SZKOLNYM 2015/2016 W OPARCIU O INNOWACJĘ PEDAGOGICZNĄ „HISTORIA – ARCHEOLOGIA I DZIEDZICTWO HISTORYCZNE POMORZA ORAZ ELEMENTY PRAWA”

Opracowała : Anna Jaszowska

Wymagania główne:

- Uczeń bierze czynny udział w życiu kulturalnym
- Dostrzega zachodzące procesy i określa wiek przedmiotów, zjawisk oraz interpretuje wrażenia zmysłowe, rozumiane jako autoekspresja
- Wyposażony jest nie tylko w wiedzę, ale w zasób umiejętności praktycznych, gdyż dzięki teorii praktyka przestaje być ślepym działaniem, a dzięki praktyce teoria nie jest nudzącą wiedzą encyklopedyczną
- Wykazuje się twórczą postawą poprzez aktywizowanie dyspozycji poznawczych, emocjonalno-motywacyjnych i działaniowych
- Rozwija umiejętności porozumiewania się ze środowiskiem kulturalnym regionu
- Nawiązuje kontakty, współdziała w zespole rówieśników i archeologów w przypadku prowadzenia prac badawczych

Cele szczegółowe:

- Uczeń wiąże archeologię z pokrewnymi przedmiotami
- Kształtuje swą postawę patriotyczną wyrażającą się w przynależności do swej ziemi, tak zwanej „małej ojczyzny”
- Dbą o wszechstronny i harmonijny rozwój własnej osobowości
- pogłębia wiedzę o życiu i świecie

- kształtuje postawę aktywnego odbiorcy
- zdobywa nowych doświadczenia
- kształtuje twórczą postawę
- poszerza horyzonty myślowe
- zdobywa umiejętności współtworzenia
- integruje się z zespołem badawczym (archeologicznym)
- rozwija cechę samodzielności i wytrwałości w procesie odkrywania i rozwiązywania problemów
- rozwija zdolności obserwacji i wyciągania wniosków
- zdobywa wiedzę i umiejętności poprzez różnorodne metody i formy pracy oraz wdrażanie metod aktywizujących, których celem jest rozbudzenie myślenia przyczynowo - skutkowego
- kształtuje umiejętność skutecznego komunikowania się, prowadzenia dyskusji, polemiki, debaty, uzasadniania własnego stanowiska oraz współpracy w zespole rówieśniczym
- doskonali umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji np. opracowań naukowych, encyklopedii, nowoczesnych środków multimedialnych, Internetu, kodeksów
- kształtuje aktywne słuchanie

Sposób realizacji:

I. Formy pracy:

Współpraca z placówkami badawczymi , instytucjami oraz muzeami:

- Muzeum Zamkowe w Malborku – klasa II (Dział Archeologii)
- Muzeum Poczty Polskiej w Gdańsku – klasa II [Muzeum Historyczne Miasta Gdańska] - historia sztuki
- Muzeum Archeologiczne w Gdańsku– klasa II
- Muzeum Multimedialne „Błękitny Baranek” – klasa II (wystawy, pomoce multimedialne i lekcje muzealne poświęcone badaniom archeologicznym)

II. Metody pracy:

- a) Uczestnictwo w lekcjach muzealnych, wystawach, wycieczkach dydaktycznych, pracach wykopaliskowych i badawczych oraz warsztatach dydaktycznych i praktycznych oraz bieżąca weryfikacja ofert Muzeum i dostosowywanie do programu dydaktycznego realizowanego w ramach innowacji.

- b) Praca ze źródłem archeologicznym
- c) Stosowanie metod konwencjonalnych i aktywizujących oraz metody eksponujące np. film.
- d) Korzystanie z pomocy multimedialnych: tablica interaktywna, laptop
- e) Metoda programowa z użyciem komputera i Internetu.

III. Środki dydaktyczne:

- a) Podręcznik: Historia starożytna ziem polskich, PWN. Warszawa 1983
- b) Film
- c) Narzędzia i programy multimedialne.
- d) Inne dostępne publikacje związane z materiałem realizowanym w klasie drugiej .

IV. Przewidywane efekty:

Po zrealizowaniu innowacji uczeń potrafi:

- zdobywać doświadczenia życiowe,
- pogłębiać swoją wiedzę w ujęciu archeologicznym , na temat życia mieszkańców regionu Pomorza ,
- utożsamiać się z ziemią swoich przodków przez czynny udział w innowacji,
- rozpowszechniać tradycje swojego regionu,
- przeprowadzić wywiad,
- użyć nowo poznanego słownictwa archeologicznego oraz rozróżniać kultury archeologiczne,
- współdziałać w grupie,
- nawiązywać kontakty i rozmawiać z ludźmi różnego pokolenia,
- popularyzować zagadnienia dotyczące archeologii i ochrony zabytków oraz dziedzictwa kulturowego Pomorza,
- aktywnie uczestniczyć w pracach wykopaliskowych i badawczych,
- klasyfikować typy przedmiotów,
- bronić własnego stanowiska w oparciu o własne doświadczenia i zdobytą wiedzę,

Uwagi:

Program autorski napisany w oparciu o literaturę:

1. Godłowski Kazimierz, Kozłowski Janusz ,Skrypt dla studentów historii, antropologii i etnografii „,Historia starożytna ziem polskich” PWN, Warszawa 1979.
2. Haftka Mieczysław, Pradzieje Dolnego Powiśla, Toruń 1976.
3. Muzeum Zamkowe w Malborku, Badania archeologiczne w woj. elbląskim w latach 1980-83,pod red. Krystyny Skrzypkowskiej- Łutowicz, Gdańsk 1987.
4. SPIS z NATURY czyli INWENTARYZACJA DZIEDZICTWA, pod. red. Anny Dereń, Anny Knut, Bytom 2006.
5. Muzeum Zamkowe w Malborku ,XVIII Sesja Pomorzoznawcza vol. I Od Epoki Kamienia do wczesnego Średniowiecza, Materiały z konferencji 16-18 Listopada 20111,pod.red.Ewy Fudzińskiej , Malbork 2013.
6. Muzeum Zamkowe w Malborku ,XVIII Sesja Pomorzoznawcza vol. II, Od Późnego Średniowiecza do Czasów Nowożytnych, Materiały z konferencji 16-18 Listopada 20111,pod.red.Ewy Fudzińskiej , Malbork 2013.
7. Muzeum Zamkowe w Malborku, Wielokulturowe Cmentarzysko w Nowym Targu, pod. red. Ewy Fudzińskiej i Piotra Fudzińskiego, Malbork 2013.

L. p	Temat zajęć	Materiał nauczania	Odniesienie do podstawy programowej i umiejętności	Inne działania i formy współpracy z instytucjami i placówkami badawczymi	Ilość godzin
I - WSTĘP DO ARCHEOLOGII					
1	Historia a archeologia-lekcja organizacyjna. Zapoznanie z materiałem nauczania.	<ul style="list-style-type: none"> podanie zakresu materiału nauczania z archeologii w klasie drugiej 	<ul style="list-style-type: none"> potrafi wskazać cezury dziejów prehistorycznych i podać charakterystyczne cechy tego okresu i badanych stanowisk archeologicznych 		1
2	Typy źródeł archeologicznych	<ul style="list-style-type: none"> podział źródeł archeologicznych na nieruchome i ruchome 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje zakres przedmiotów stanowiących źródła archeologiczne 		1
3	Metody badań archeologicznych	<ul style="list-style-type: none"> wykrywanie i eksploracja stanowisk archeologicznych) datowanie zabytków archeologicznych np. : metoda radiowęglowa lub dendrochronologia; metody rekonstrukcji stosunków kulturowych, gospodarczych i 	<ul style="list-style-type: none"> umie datować zabytki archeologiczne zna metody rekonstrukcji stosunków kulturalnych, gospodarczych i społecznych metoda komparatywna 	Muzeum Zamkowe- dział archeologii lekcja muzealna	2

		społecznych. Metoda etniczna w archeologii.			
4	Datowanie zabytków archeologicznych	<ul style="list-style-type: none"> metoda radiowęglowa lub dendrochronologia 	<ul style="list-style-type: none"> umie datować zabytki archeologiczne 		1
5	metody rekonstrukcji i metoda etniczna w archeologii	<ul style="list-style-type: none"> metody rekonstrukcji stosunków kulturowych, gospodarczych i społecznych. Metoda etniczna w archeologii. 	<ul style="list-style-type: none"> zna metody rekonstrukcji stosunków kulturalnych, gospodarczych i społecznych metoda komparatywna 		1
6	Rozwój archeologii ze szczególnym uwzględnieniem ziem polskich	<ul style="list-style-type: none"> historyczne aspekty rozwoju archeologii od XV do XX wieku 	<ul style="list-style-type: none"> pierwsze wzmianki o archeologii i wiek XX 		1
7	Powtórzenie : „Wstęp”	Zagadnienia: 1 - 4			1
8	Test „Wstęp do archeologii”	Zagadnienia: 1 - 4			1

9	Omówienie testu „ Wstęp”	Zagadnienia: 1 - 4			1
10	Periodyzacja i chronologia starożytnych dziejów polskich ziem	<ul style="list-style-type: none"> • epoka kamienia: (paleolit - 250-180 tys. lat do 8000 lat p.n.e. mezolit - do 4000 lat p.n.e. neolit 5200 p.n.e. – 1900 lat p.n.e.) • epoka brązu (1900 p.n.e. – 700 p.n.e.) • epoka żelaza: okres halsztacki (700-400 p.n.e.) okres przedrzymski [lateński-Celtowie] (400 p.n.e. – do początków n.e.) • okres rzymski (początki n.e. do ok.375 r. n.e.) • okres wczesnośredniowieczny (VII w. p.n.e. – połowa XIII w.) 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi dokonać periodyzacji dziejów ludzkości oraz wskazać i scharakteryzować główne epoki starożytnych dziejów polskich. 	Muzeum Zamkowe lub MHMG lub Muzeum Archeologiczne lub Muzeum Multimedialne „Błękitny Baranek” – wprowadzenie do archeologii	2
II- EPOKA KAMIENIA					
11	Środowisko społeczne i chronologia paleolitu	<ul style="list-style-type: none"> • charakterystyka starszej epoki kamienia 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi dokonać chronologii paleolitu 		1

12	Rozwój fizyczny człowieka	<ul style="list-style-type: none"> etapy rozwoju człowieka: australopitek, pitekantrop, neandertalczyk, człowiek współczesny i trzy rasy człowieka górnego paleolitu: rasa kromaniońska, grimaldzka, szanseladzka 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje charakterystyczne cechy rozwoju człowieka 		1
13	Początki kultury ludzkiej	<ul style="list-style-type: none"> najstarsze narzędzia kamienne; narzędzia otoczkowe, (1 mln 700 tys. lat do ok. 500 000 lat) drewniane, kultury pięściakowe (800 000 – 120 000 lat) 	<ul style="list-style-type: none"> potrafi umiejscowić w czasie odpowiednią kulturę i przypisać jej właściwe cechy np. kultura szelska lub abwilska 		1
14	Paleolit dolny i środkowy na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> najstarsze ślady osadnictwa na ziemiach polskich: Górny Śląsk, Jura Krakowsko – Wieluńska, Jaskinia Nietoperzowa 	<ul style="list-style-type: none"> potrafi scharakteryzować cechy kultury prądnickiej należącej do grupy środkowo paleolitycznych kultur mustierskich i wskazać jej ośrodki np. Jaskinia Ciemna w Ojcowie 	Wycieczka do Doliny Prądnika , Ojcowskiego Parku Narodowego i Krakowa – zwiedzanie m.in. Jaskini Raj, Jaskini Nietoperzowej, Jaskini Ciemnej lub wycieczka do Biskupina	1
15	<ul style="list-style-type: none"> Kultury górnego paleolitu Polski 	<ul style="list-style-type: none"> związki omawianej kultury z człowiekiem współczesnym trzy kultury 	<ul style="list-style-type: none"> potrafi wskazać cechy kultur okresu górnego paleolitu zna pojęcie „rewolucji 		1

		<p>charakterystyczne dla omawianego okresu: 36 000- 29 000 lat p.n.e.; kultura oryniacka, jerzmanowicka i szelecka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój kultury magdaleńskiej – 13 tys. . p.n.e. 	neolitycznej”		
16	Kultury schyłkowego paleolitu Polski	<ul style="list-style-type: none"> • określenie czasu ostatecznej recesji lądolodu 12 000 tys. p.n.e. • ruchy migracyjne 10 000 tys. p.n.e. • różne typy kultur: ostrzy rylcowych, ostrzy trzoneczkowatych • ludność kultury ahresburskiej i kultury świderskiej • ludność schyłkowo paleolityczna a eksploatacja surowców • pierwsi osadnicy na Pomorzu(kultura świderska) • Ślady najstarszego osadnictwa na naszym terenie –Biała Góra pow. Sztum (kultura rzucewska) 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wskazać cechy różnych kultur: ostrzy rylcowych, ostrzy trzoneczkowatych • potrafi scharakteryzować warunki życia ludności schyłkowo paleolitycznej • omawia genezę pierwszych osadników na terenie Pomorza i cechy ich kultury oraz wskazuje ślady najstarszego osadnictwa na Żuławach. (Malbork-Wielbark II okres neolitu 3500 lat p.n.e. - 2500 lat p.n.e. znaleziska: krzemienne groty oszczepu) 		1

17	Gospodarka, stosunki społeczne i kultura duchowa w paleolicie na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> • podstawa gospodarcza społeczeństw paleolitycznych • koczowniczy tryb życia • peryferyczny charakter osadnictwa w okresach stadialnych(arktycznych) • czynniki przyciągające osadników paleolitycznych na ziemię polskie • struktura społeczności rodowych • wierzenia religijne • pierwsze zabytki sztuki na ziemiach polskich fazy górnego paleolitu 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia podstawę gospodarczą społeczeństw paleolitycznych i ich koczowniczy tryb życia i wskazuje peryferyczny charakter osadnictwa w okresach stadialnych • wymienia czynniki przyciągające osadników paleolitycznych na ziemię polskie • omawia strukturę społeczności rodowych wierzenia religijne i pierwsze zabytki sztuki na ziemiach polskich fazy górnego paleolitu (12 000 tys.- 7900 tys. p.n.e.) 	Lekcja muzealna dotycząca „Paleolitu” i najstarszych dziejów naszej Ziemi Malborskiej: Muzeum Zamkowe ,Muzeum Archeologiczne	2
18	Powtórzenie wiadomości „Paleolit”	<ul style="list-style-type: none"> • Zagadnienia (od 23 – do 36 w podręczniku) 	<ul style="list-style-type: none"> • .umiejętności (od 23-36 w podręczniku) 		1
19	Test „ Paleolit”	<ul style="list-style-type: none"> • Zagadnienia (od 23 – do 36 w podręczniku) 	<ul style="list-style-type: none"> • .umiejętności (od 23-36 w podręczniku) 		1

20	Omówienie testu,, Paleolit''	<ul style="list-style-type: none"> • Zagadnienia (od 23 – do 36 w podręczniku)) 	<ul style="list-style-type: none"> • Zagadnienia (od 23 – do 36 w podręczniku) 		1
21	Mezolit na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> • cezura 9 i 8 tysiąclecie • tryb życia i narzędzia mezolityczne • cechy kultur okresu mezolitu: kultury komornickiej, janisławickiej, chojnicko-pieńkowska i dniprodonieckiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • określa cezury i charakterystyczne cechy kultur okresu mezolitu: kultury komornickiej, janisławickiej, chojnicko-pieńkowska i dniprodonieckiej 		1
22	Początki neolitu na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> • typ gospodarki wytwórczej okresu neolitu, obejmującej uprawę roślin i hodowlę zwierząt • kultura ceramiki wstęgowej rytej w 5 tysiącleciu na ziemiach polskich • kultura pucharów lejkowatych w młodszej części neolitu na naszych ziemiach • kultura ceramiki dołkowo-grzebykowej w późniejszych okresach neolitu i epoce brązu. 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje typ gospodarki wytwórczej epoki neolitu, obejmującej uprawę roślin i hodowlę zwierząt • wskazuje cechy kultury ceramiki wstęgowej rytej w 5 tysiącleciu na ziemiach polskich, kultury pucharów lejkowatych w młodszej części neolitu na naszych ziemiach, a także kultury ceramiki dołkowo-grzebykowej w późniejszych okresach neolitu i epoce brązu. 		1

23	Polska pod wpływem kultur naddunajskich	<ul style="list-style-type: none"> • napływ pierwszych hodowców i rolników na ziemie polskie • kultura ceramiki wstęgowej rytej-charakterystyka 5 tys. .p.n.e. • kultura ceramiki klutej 4 tys. p.n.e.- charakterystyka • kultura ceramiki promienistej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia napływ pierwszych hodowców i rolników na ziemie polskie • wskazuje cechy kultury ceramiki wstęgowej rytej- 5 tys. .p.n.e. ,kultury ceramiki klutej - 4 tys. p.n.e. i kultury ceramiki promienistej. 		1
24	Kultura pucharów lejkowatych i amfor kulistych	<ul style="list-style-type: none"> • pojawienie się na terenie Polski grupy wschodniej kultury pucharów lejkowatych, • elementy obrządku megalitycznego na terenie południowej Polski • geneza i charakterystyczne cechy kultury amfor kulistych(hodowla, wierzenia religijne) 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje cechy kultury pucharów lejkowatych • omawia elementy obrządku megalitycznego na terenie południowej Polski • zna genezę i charakterystyczne cechy kultury amfor kulistych(hodowla, wierzenia religijne) 		1
25	Kultury północno-wschodnie i krąg kultur z ceramiką sznurową	<ul style="list-style-type: none"> • plemiona neolityczne związane z kręgiem kultury tzw. ceramiki dołkowo-grzebykowej(3 tys. p.n.e.) • kultura ceramiki sznurowej z podłożem kultury rzucewskiej i złockiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia plemiona neolityczne związane z kręgiem kultury tzw. ceramiki dołkowo-grzebykowej • wskazuje cechy kultury ceramiki sznurowej. 		1

26	Kultura pucharów dzwonowatych	<ul style="list-style-type: none"> • cechy kultury pucharów dzwonowatych 3 tys. p.n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi wskazać genezę i charakterystyczne cechy tej kultury 		1
27	Gospodarka i stosunki społeczne w neolicie	<ul style="list-style-type: none"> • trzy modele gospodarki rolniczo-hodowlanej w Neolicie • Eneolit i ośrodki wytwarzające nowy surowiec- miedź • stosunki społeczne w neolicie • rozbudowany system wierzeń 	<ul style="list-style-type: none"> • zna trzy modele gospodarki rolniczo-hodowlanej w Neolicie • potrafi wskazać ośrodki wytwarzające nowy surowiec- miedź • omawia rozbudowany system wierzeń 		1
28	Stosunki etniczne w neolicie	<ul style="list-style-type: none"> • rola lingwistyki i badań nad dziejami zróżnicowania kulturowego w archeologii • problem Indoeuropejczyków • kwestia zróżnicowania języków indoeuropejskich na terenie Europy w 2 tys. p. n.e 	<ul style="list-style-type: none"> • zna rola lingwistyki i badań nad dziejami zróżnicowania kulturowego w archeologii • dostrzega problem w określeniu przynależności etnicznej zespołów kulturowych, wynikających z braku możliwości prześledzenia ich powiązań z późniejszymi kulturami 	Muzeum Zamkowe w Malborku, Muzeum Archeologiczne , Muzeum Błękitny Baranek	2

29	Powtórzenie „Mezolit i Neolit”	<ul style="list-style-type: none"> • Zagadnienia (od 38 – do 57) w podręczniku 	<ul style="list-style-type: none"> • Zagadnienia (od 38 – do 57) w podręczniku 		1
30	Test „Mezolit i Neolit”	<ul style="list-style-type: none"> • Zagadnienia (od 38 – do 57) w podręczniku 	<ul style="list-style-type: none"> • Zagadnienia (od 38 – do 57) w podręczniku 		1
31	Omówienie testu „Mezolit i Neolit”	<ul style="list-style-type: none"> • Zagadnienia (od 38 – do 57) w podręczniku 	<ul style="list-style-type: none"> • Zagadnienia (od 38 – do 57) w podręczniku 		1

III - WCZESNA EPOKA BRĄZU

32	Podstawy chronologii epoki brązu	<ul style="list-style-type: none"> • periodyzacja oparta na powiązaniach z krajami bałkańskimi i Bliskim Wschodem i Egiptem • podział epoki brązu na 5 okresów na terenie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • zna periodyzację opartą na powiązaniach z krajami bałkańskimi i Bliskim Wschodem i Egiptem • wskazuje podział epoki brązu na 5 okresów na terenie Polski i wskazuje ich cechy 		1
33	Przemiany gospodarczo-społeczne na początku epoki brązu	<ul style="list-style-type: none"> • ośrodki odgrywające decydującą rolę w formowaniu kultur wczesnej epoki brązu • kultura materialna 	<ul style="list-style-type: none"> • zna ośrodki odgrywające decydującą rolę w formowaniu kultur wczesnej epoki brązu i jej kulturę materialną 		1
34	Początki i rozkwit przemysłu brązowniczego	<ul style="list-style-type: none"> • rozkwit gospodarki i kultury oraz nowe formy organizacji społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rozkwit gospodarki i kultury oraz nowe formy organizacji społecznej 		1
35	Kultury wczesnej epoki brązu w Polsce-sznurowa	<ul style="list-style-type: none"> • kultura ceramiki sznurowej, mierzanowickiej, strzyżowskiej - ośrodki występowania i cechy 	<ul style="list-style-type: none"> • zna ośrodki występowania i cechy kultury ceramiki sznurowej, mierzanowickiej, strzyżowskiej oraz ośrodki ich występowania i 		1

			charakterystyczne cechy		
36	Kultury wczesnej epoki brązu w Polsce- unietycka	<ul style="list-style-type: none"> kultura ceramiki unietyckiej, grobsko-śniadowska i iwieńska, przedłużycka i trzcienieńska -ośrodki występowania i cechy 	<ul style="list-style-type: none"> zna ośrodki występowania i cechy kultury ceramiki unietyckiej, grobsko-śniadowskiej i iwieńskiej, przedłużyckiej i trzcienieńskiej 	Lekcja muzealna – wczesna epoka brązu Muzeum Zamkowe, Archeologiczne	2
37	Powtórzenie „Wczesna epoka brązu”	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt. 4.1- 4.3 	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt. 4.1- 4.3 		1
38	Test „Wczesna epoka brązu”	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt. 4.1- 4.3 	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt. 4.1- 4.3 		1
39	Omówienie testu, „ Wczesna epoka brązu”	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt. 4.1- 4.3 	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt. 4.1- 4.3 		1
IV - KULTURA ŁUŻYCKA					
40	Przemiany kulturowe w Europie Środkowej w środkowej młodszej epoce brązu	<ul style="list-style-type: none"> cechy kręgu kultur mogiłowych(m.in. nasypy kurhanowe i i obrządek birytualny) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy kręgu kultur mogiłowych określa gospodarke kręgu kultur 		1

		<ul style="list-style-type: none"> • gospodarka w kręgu kultur mogiłowych • kompleks kultur pól popielnicowych • krąg kultur nordyjskich 	<p>mogiłowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna kompleks kultur pól popielnicowych i krąg kultur nordyjskich 		
41	Przemiany kulturowe w Europie Środkowej na początku epoki żelaza	<ul style="list-style-type: none"> • systemy Monteliusa i Reineckiego a określenie początków epoki żelaza • rola dwóch ośrodków wschodniośrodmorskiego i kaukaskiego w upowszechnieniu znajomości żelaza • okres halsztacki - znaczenie miejscowości Hallstatt a eksploatacja soli, styl halsztacki i jego wpływy • geneza kultury horakowskiej na Morawach i dylańskiej w Czechach oraz ludów celtyckich w powiązaniu z kulturą halsztacką 	<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega różnicę w określeniu początków epoki żelaza według dwóch systemów: Monteliusa i Reineckiego • wskazuje cechy okresu halsztackiego i genezę kultury horakowskiej na Morawach, dylańskiej w Czechach oraz ludów celtyckich w powiązaniu z kulturą halsztacką 		1
42	Rozwój i zróżnicowanie kultury łużyckiej	<ul style="list-style-type: none"> • kompleks kultur pól popielnicowych • skomplikowana struktura kultury łużyckiej (najwcześniejsza grupa śląska) i dominujące w tej kulturze akcenty • chronologicznie kolejna grupa górnośląsko- 	<ul style="list-style-type: none"> • określa kompleks kultur pól popielnicowych • omawia skomplikowaną strukturę kultury łużyckiej • charakteryzuje ugrupowania kultury łużyckiej w tym kultury pomorskiej 		1

		<p>małopolska- okres lateński</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakterystyka ugrupowań kultury łużyckiej w tym kultury pomorskiej 			
43	Osadnictwo i gospodarka ludności kultury łużyckiej	<ul style="list-style-type: none"> • dwa typy osad na obszarze kultury łużyckiej • geneza i funkcja grodów kultury łużyckiej • Biskupin i inne współczesne mu osady obronne: kompleksowy i wielostronny charakter gospodarki oraz jej przemiany, gęstość osadnictwa, wytwórczość rękodzielnicza oraz rozwój wymiany handlowej 	<ul style="list-style-type: none"> • zna dwa typy osad na obszarze kultury łużyckiej • omawia geneza i funkcja grodów kultury łużyckiej • opisuje Biskupin i inne współczesne mu osady obronne: kompleksowy i wielostronny charakter gospodarki oraz jej przemiany, gęstość osadnictwa, wytwórczość rękodzielnicza oraz rozwój wymiany handlowej 		1
44	Kultura duchowa i stosunki społeczne ludności kultury łużyckiej	<ul style="list-style-type: none"> • pochówek zmarłych w II i III okresie epoki brązu na terenie całej Europy oraz w IV i V okresie epoki brązu • wierzenia religijne i kultura duchowa(obrzędowy charakter ludożerstwa Gzin koło Bydgoszczy) • sztuka kultury łużyckiej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje pochówek zmarłych w II i III okresie epoki brązu na terenie całej Europy oraz w IV i V okresie epoki brązu • zna wierzenia religijne, kulturę duchową i sztukę ludności kultury łużyckiej 		1
45	Poglądy na temat przynależności etnicznej ludności kultury łużyckiej	<ul style="list-style-type: none"> • problem przynależności etnicznej ludności kultury łużyckiej • dwie szkoły historyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia problem przynależności etnicznej ludności kultury łużyckiej 		1

		dotyczące pochodzenia etnicznego ludności kultury łużyckiej	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dwie szkoły historyczne dotyczące pochodzenia etnicznego ludności kultury łużyckiej 		
46	Upadek kultury łużyckiej	<ul style="list-style-type: none"> • przejmowanie wpływów na obszarach zajętych przez kulturę łużycką poprzez kulturę pomorską • kultura grobów kloszowych • geneza upadku kultury łużyckiej -najazd Scytów VI/V w .p.n.e. i wędrówki Celtów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia okoliczności przejmowania wpływów przez kulturę pomorską • zna kulturę grobów kloszowych i genezę upadku kultury łużyckiej 	<ul style="list-style-type: none"> • lekcja muzealna dotycząca kultury łużyckiej Muzeum Zamkowe , Muzeum Archeologiczne 	2
47	Dzieje osadnictwa na Dolnym Powiślu i na Ziemi Malborskiej w epoce brązu	<ul style="list-style-type: none"> • zasiedlanie Dolnego Powiśla przez prasłowiańską ludność kultury łużyckiej na przełomie IV i V okresu epoki brązu(X/VIII w. p.n.e.) do schyłku okresu wpływów rzymskich(IV w. n.e) • cechy kultury wenedzkiej i wielbarskiej oraz wskazuje materialne źródła tych kultur 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia proces zasiedlenia Ziemi Malborskiej przez prasłowiańską ludność kultury łużyckiej na przełomie IV i V okresu epoki brązu(X/VIII w. p.n.e.) do schyłku okresu wpływów rzymskich(IV w. n.e) • zna cechy kultury wenedzkiej i kultury wielbarskiej(nazwa od dużego cmentarzyska na przedmieściach Malborka) 	<ul style="list-style-type: none"> • lekcja muzealna- Dzieje osadnictwa na Dolnym Powiślu i na Ziemi Malborskiej w epoce brązu- Muzeum Zamkowe 	2

48	Powtórzenie „kultura łużycka”	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od 5.1 – 5.5(podręcznik) 	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od 5.1 – 5.5(podręcznik) 		1
49	Test,, „kultura łużycka”	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od 5.1 – 5.5(podręcznik) 	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od 5.1 – 5.5(podręcznik) 		1
50	Omówienie testu „kultura łużycka”	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od 5.1 – 5.5(podręcznik) 	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od 5.1 – 5.5(podręcznik) 		1
51	Posumowanie I Semestru „Epoka kamienia, brązu i kultura łużycka”	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt.1.1 do 5.5 (podręcznik) 	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt.1.1 do 5.5 (podręcznik) 		1
52	Test,, Epoka kamienia, brązu i kultura łużycka”- I semestr	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt.1.1 do 5.5 (podręcznik) 	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt.1.1 do 5.5 (podręcznik) 		1
53	Omówienie testu - Epoka kamienia, brązu i kultura łużycka”- I semestr	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt.1.1 do 5.5 (podręcznik) 	<ul style="list-style-type: none"> zagadnienia od pkt.1.1 do 5.5 (podręcznik) 		1
II SEMESTR					60
V - OKRES PÓZNOHALSZTACKI					

54	Przemiany kulturowe w Europie w okresie rozpowszechniania się żelaza	<ul style="list-style-type: none"> • proces postępującego zróżnicowania społecznego • okres i styl wczesnolateński IV wiek p.n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> • określa zmiany w procesie zróżnicowania społecznego • podaje cechy okresu wczesnolateńskiego 		1
55	Kultura pomorska	<ul style="list-style-type: none"> • charakterystyczne nazewnictwo i pojęcia związane z tą kulturą „kultura wschodniopomorska’ „groby skrzynekowych” „kultura wejherowsko-krotoszyńska” • zasięg kultury pomorskiej • ekspansja kultury pomorskiej • cechy kultury pomorskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • zna nazewnictwo kultury pomorskiej • wskazuje jej zasięg • określa ekspansję kultury pomorskiej • podaje charakterystyczne cechy tej kultury 	<ul style="list-style-type: none"> • lekcja muzealna w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku lub Muzeum zamkowym oddział Archeologii lub Muzeum Multimedialnym „Błękitny Baranek” 	2
56	Celtowie	<ul style="list-style-type: none"> • określenia tej grupy w literaturze rzymskiej m.in. „Gallowie” • etymologia i siedziby Celtów VI wiek p.n.e. • kierunki ekspansji Celtów IV w. p.n.e. • zachodniohalsztacki krąg kulturowy • okres lateński i charakterystyczne dla tego stylu znaleziska archeologiczne • trzy typy osadnictwa celtyckiego – osiągnięcia cywilizacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • zna etymologię i siedziby Celtów VI wiek p.n.e. • wskazuje kierunki ekspansji Celtów IV w. p.n.e. • podaje cechy stylu lateńskiego rozpowszechnionego wśród Celtów • zna trzy typy osadnictwa celtyckiego – osiągnięcia cywilizacyjne • ocenia znaczenie „bursztynowy szlak” dla 	<ul style="list-style-type: none"> • lekcja muzealna w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku lub Muzeum zamkowym oddział Archeologii lub Muzeum Multimedialnym „Błękitny Baranek” 	2

		<ul style="list-style-type: none"> • handel Celtów bursztynem i „bursztynowy szlak” 	handlu Celtów		
57	Przemiany kulturowe w Europie Środkowej i Północnej w II – I wiekach p.n.e.	<ul style="list-style-type: none"> • zmierzch ekspansji militarnej Celtów na rzecz plemion germańskich i Rzymian • największy rozwój gospodarczy i kulturalny Świata Celtyckiego w I wieku p.n.e. • okres późnolateński zwany młodszym przedrzymskim okresem epoki żelaza 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje zasięg wpływów plemion celtyckich , germańskich i rzymskich • ocenia znaczenie rozwoju gospodarczego i kulturalnego Celtów w I w. p.n.e. 		1
58	Kultura przeworska	<ul style="list-style-type: none"> • etymologia kultury i towarzyszące jej nazewnictwo, „kultura wenedzka”, „ grobów jamowych” I- II w.ne i siedziby • źródła nieruchome(grodziska, kurhany, kopce) • źródła ruchome(m.in. ceramika, przedmioty ozdobne metalowe, narzędzia i uzbrojenie • gospodarka i przedmioty żelazne oraz prymitywne piece hutnicze- Góry Świętokrzyskie • wymiana handlowa 	<ul style="list-style-type: none"> • zna etymologię kultury i towarzyszące jej nazewnictwo • podaje cechy kultury przeworskiej i charakterystyczne dla niej źródła materialne • wskazuje inne kultury archeologiczne młodszego okresu przedrzymskiego na ziemiach polskich 		1
59	Kultura jastorfska	<ul style="list-style-type: none"> • siedziba kultury jastorfskiej • źródła ruchome(m.in. ceramika, przedmioty ozdobne metalowe i ich specyficzna różnorodność form 	<ul style="list-style-type: none"> • zna etymologię kultury i towarzyszące jej nazewnictwo • podaje cechy kultury jastorfskiej i 		1

		<ul style="list-style-type: none"> • źródła nieruchome (grodziska, kurhany, kopce) • grupa gubińska związana z kręgiem kultury jastorfskiej I w. p.n.e. • wojna galijska i ruchy migracyjne w I w. p.n.e. 	<p>charakterystyczne dla niej źródła materialne</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje inne kultury archeologiczne młodszego okresu przedrzymskiego na ziemiach polskich oraz stosuje porównania 		
60	Powtórzenie „Polska północno-wschodnia w okresie halsztackim”.	<ul style="list-style-type: none"> • powtórzenie zagadnień (od pkt 54 - 59) 	<ul style="list-style-type: none"> • zna zagadnienia (od pkt 54 - 59) 	<ul style="list-style-type: none"> • lekcja muzealna kultura wenedzka -Muzeum Zamkowe 	1
61	Test „Polska północno-wschodnia w okresie halsztackim”.	<ul style="list-style-type: none"> • powtórzenie zagadnień (od pkt 54 - 59) 	<ul style="list-style-type: none"> • zna zagadnienia (od pkt 54 - 59) 		1
62	Omówienie testu „Polska północno-wschodnia w okresie halsztackim”	<ul style="list-style-type: none"> • powtórzenie zagadnień (od pkt 54 - 59) 	<ul style="list-style-type: none"> • powtórzenie zagadnień (od pkt 54 - 59) 		1
OKRES WPŁYWÓW KULTURY PROWINCJONALNO- RZYMSKIEJ					
63	Dzieje polityczne Europy w I – V w .n. e	<ul style="list-style-type: none"> • podboje Oktawiana Augusta i ekspansja Markomanów i Kwadów na tereny Celtów 9 w. p.n.e. • powstanie w Germanii 9.w.n.e i wojny Rzymian z Germanami • stabilizacja panowania rzymskiego i czasy romanizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje i porównuje podboje rzymskie w Europie od I – V w. n.e. • ocenia skutki najazdów barbarzyńców na Imperium Rzymskie • wskazuje przyczyny upadku Cesarstwa 		1

		<ul style="list-style-type: none"> • panowanie Klaudiusza(41-54 n.e.) i ich wpływ na stosunki panujące w Europie Środkowo-Wschodniej- podboje • panowanie Wespazjana (69-79 n.e.) i Domicjana (81-96 n.e.)- podboje • najazdy ludów barbarzyńskich na Cesarstwo Rzymskie w III wieku n. e • geneza państwa Gotów IV w. n. e i jego upadek • geneza państwa Hunów i jego upadek • upadek Cesarstwa Zachodniorzymskiego V w. n. e 	Zachodniorzymskiego w V w. n. e.		
64	Podstawy chronologii okresu rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> • rola przekazów pisemnych i materiałów archeologicznych w periodyzacji okresu rzymskiego • stuletnia tradycja studiów nad chronologią okresu rzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • zna periodyzację okresu rzymskiego 		1
65	Kultury archeologiczne	<ul style="list-style-type: none"> • wiedza na temat osadnictwa plemion Fryzów i Chauków w okresie wczesnorzymskim, a Sasów w okresie późnorzymskim • siedziby Swebów (odłam Germanów) i ich cechy kultury • kultura :luboszycka, puchowska, lipicka, kurhanów karpackich, zarubiniecka i czerniachowska oraz kultura 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i porównuje kultury archeologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> • lekcja muzealna kultury archeologiczne plemion germańskich w okresie wczesnorzymskim Muzeum Zamkowe Muzeum Archeologiczne 	1

		Skandynawii i zachodniobałtyjska i jej cechy			
66	Kultura przeworska	<ul style="list-style-type: none"> • ziemie polskie w okresie wpływów rzymskich • ślady osadnictwa grupy kultury przeworskiej na ziemiach polskich • kultura materialna(ceramika i wyroby żelazne) oraz obrządek pogrzebowy silnie wyeksponowanymi cechami tej grupy kulturowej • ośrodki produkcji żelaza w Górach Świętokrzyskich i ich wytwory • charakterystyczne typy zabytków archeologicznych • ślady kontaktów z Hunami w V w. n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje charakterystyczne cechy tej kultury i porównuje z innymi kulturami, występującymi na ziemiach polskich w omawianym okresie 		1
67	Kultura wielbarska	<ul style="list-style-type: none"> • etymologia nazwy kultury(od wielkiego cmentarzyska w Wielbarku(Malbork) • ewolucja procesu zmian w kulturach archeologicznych, prowadzących do coraz większych różnic • specyfika kultury wielbarskiej: birtualne cmentarzyska, brak broni i narzędzi w grobach oraz 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje charakterystyczne cechy tej kultury i porównuje z innymi kulturami, występującymi na ziemiach polskich w omawianym okresie 	Lekcja muzealna w Muzeum Zamkowym w Malborku-Oddział Archeologii oraz w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku	2

		<p>duża liczba ozdób (bransolety i paciorki) w młodszym okresie przedrzymskim 400.p.n.e i naszyjniki w późnorzymskim okresie 400.n.e</p> <ul style="list-style-type: none"> • geneza kultury wielbarskiej w początkach n.e. oraz jej konsolidacja pod koniec I w.ne • zasięg terytorialny tej kultury • ożywione kontakty handlowe z prowincjami rzymskimi • okres późnorzymski i rozpowszechnianie się szerokootworowych naczyń misowatych, specyficznych dla Skandynawii oraz ceramiki na kole, style zdobnicze: filigranu i granulacji, formy fibul • zanik kultury wielbarskiej V w.ne 			
67	Kultura zachodniobałtyjska	<ul style="list-style-type: none"> • siedziby plemion kultury zachodniobałtyjskiej • przekazy źródłowe Ptolemeusza i Tacyty o plemionach pruskich • cechy kultury Galindów , Jaćwingów oraz najbogatszej grupy kulturowej zwanej sambijsko-natangijską • oryginalność kultury Bałtów w okresie późnorzymskim i jej kontynuacja w późniejszym 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje charakterystyczne cechy tej kultury i porównuje z innymi kulturami, występującymi na ziemiach polskich w omawianym okresie 		1

		okresie.			
68	Pomorze Zachodnie i stosunki kulturowe w okresie rzymskim	<ul style="list-style-type: none"> • wiedza na temat zasięgu kultury wielbarskiej oraz grupy gustowskiej na Pomorzu Zachodnim • obrządek pogrzebowy a zróżnicowanie społeczne • grupa lubuska w końcu I w. n.e. • grupa dębczyńska (Koszalin) i jej cechy IV/VI w.ne • Inne kultury okresu rzymskiego na ziemiach polskich: luboszycka, zarubiniecka 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje charakterystyczne cechy tych kultur i porównuje z innymi kulturami, występującymi na ziemiach polskich w omawianym okresie 		1
69	Stosunki gospodarcze i społeczne w młodszym okresie przedrzymskim i w okresie wpływów rzymskich	<ul style="list-style-type: none"> • podstawy gospodarki ludności zamieszkującej ziemie środkowej Europy-uprawa roli i hodowla • metoda wypaleniskowa przewagą systemu uprawy roli oraz przerzutowo-wypaleniskowa • typy narzędzi rolniczych • postęp w okresie późnorzymskim- wytwórczość rękodzielnicza i wyspecjalizowane rzemiosło • organizacja wymiany handlowej w II i III w .n.e. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje charakterystyczne cechy stosunków gospodarczych i społecznych w młodszym okresie przedrzymskim i w okresie wpływów rzymskich 		2

		<ul style="list-style-type: none"> • stosunki społeczne w okresie rzymskim • struktura społeczna w okresie rzymskim 			
70	Zagadnienie wpływów rzymskich	<ul style="list-style-type: none"> • wytwory kultury materialnej Rzymian i ich wpływ na całokształt kultury materialnej ludów zamieszkujących ówczesną Europę • rodzaje importów rzymskich ich napływ i ich rozrzut na mapie barbarzyńskiej Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie importów rzymskich dla rozwoju cywilizacji europejskiej 		1
71	Zagadnienia etniczne	<ul style="list-style-type: none"> • przekazy pisane na temat etymologii plemion zamieszkujących Europę w okresie rzymskim • kontrowersje wokół przebywania w okresie rzymskim na ziemiach polskich ludu Wenedów i polemika w źródłach z czasów I-II w i VI w. n.e. na forum historyków 	<ul style="list-style-type: none"> • podejmuje polemikę wokół kontrowersji dotyczących przebywania w okresie rzymskim na ziemiach polskich ludu Wenedów w oparciu o istniejące źródła 		1
72	Powtórzenie materiału „Okres wpływu kultury prowincjonalno-rzymskiej”	<ul style="list-style-type: none"> • zagadnienia 63-73 	<ul style="list-style-type: none"> • zagadnienia 63-73 		1
73	Test „Okres wpływu kultury prowincjonalno-rzymskiej”	<ul style="list-style-type: none"> • zagadnienia 63-73 	<ul style="list-style-type: none"> • zagadnienia 63-73 		1

74	Omówienie testu „Okres wpływu kultury prowincjonalno-rzymskiej”	<ul style="list-style-type: none"> • zagadnienia 63-73 	<ul style="list-style-type: none"> • 		1
OKRES WĘDRÓWEK LUDÓW					
75	Ogólna sytuacja historyczna i kulturowa w Europie w okresie wędrówek ludów	<ul style="list-style-type: none"> • geneza państw barbarzyńskich w Europie Zachodniej w II połowie V w.ne • siedziby Sklawinów według Jordanesa • kultura Słowian w VI w.ne • migracje Słowian w VII w.ne 	<ul style="list-style-type: none"> • zna siedziby Sklawinów według Jordanesa • charakteryzuje kulturę Słowian w VI w.ne • określa migracje Słowian w VII w.ne 		1
76	Okres wędrówek ludów na ziemiach polskich	<ul style="list-style-type: none"> • znikoma ilość znalezisk zabytków archeologicznych kultury przeworskiej • liczne ślady osadnictwa kultury wielbarskiej i grupy dębczyńskiej z okresu wędrówek ludów na obszarze Pomorza • wpływy ludów Skandynawii, Bizancjum i Imperium Rzymskiego na kulturę Pomorza w V w. n.e. • kryzys kulturowy V w.ne i materiały wczesnosłowiańskie o charakterze budownictwa i ceramiki w VI i VII w. n.e • koniec kultury o tradycjach okresu wpływów rzymskich w związku z nową sytuacją 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje okres wędrówek ludów • wskazuje przyczyny zaniku kultury o tradycjach okresu wpływów rzymskich 		1

		polityczną i przemianami społeczno-gospodarczymi w V.w.ne			
77	Powtórzenie „ OKRES WĘDRÓWEK LUDÓW ”	• zagadnienia 75-76	• zagadnienia 75-76		1
78	Powtórzenie wiadomości z zakresu archeologii	• zagadnienia z zakresu I i II semestru	• zagadnienia z zakresu I i II semestru		1

Razem **90 godzin** opr. Anna Jaszowska